

SÖDERTÖRNS HÖGSKOLA | STOCKHOLM

Dansundervisning på fritidshemmet

En kvalitativ studie om att dansa, vara med andra och lära sig så mycket mer

Av: Andréa Lang Machado

Handledare: Paul Moerman

Examinator: Emma Oljans

Södertörns högskola | Grundlärautbildning med interkulturell profil med inriktning mot Fritidshem, erfarenhetsbaserad, 180 hp

Fritidspedagogiskt område

Självständigt arbete, 15 hp

Hösten 2022

“Before a child speaks, it sings.
Before they write, they paint.
As soon they stand, they dance.
Art is the basis of human expression”

Phylcia

Abstract

”Dance lessons at the after-school center”

A qualitative study about dance, being with others and learning so much more

This study is about dance lessons at the after-school center and about how dance can contribute to fun-filled play, participation and the child’s development. The purpose of this essay is thus to explore how dance in a leisure pedagogical context can be developed and how children's participation can be promoted and how teaching dance at the leisure center can be made possible.

The empirical material for the study consists of interviews with six school and leisure educators as well as educators who work with dance in other areas. The interviews were recorded, transcribed and analyzed in detail and anchored in the theme of this study.

The results of the qualitative survey suggest that all educators are positive to work with dance at the after-school center. At the same time, requests were made for changes in the activities to increase the quality of teaching so that the aesthetic learning processes can take place in general. What is further expressed in the interviews is doubt about whether these changes can be implemented. With regard to the informants' experiences of planning activities at the

leisure center and their positive attitude towards teaching dance or other aesthetic forms of expression, I problematize how this work can be concretized.

I hope that the results of the survey will be able to contribute to an increased reflection for educators in leisure activities and that they will be able to reflect on the vital possibilities of dance. My hope is also that further research will be done in the field of dance as an art, play and creative pedagogical learning at the leisure center and that such a pedagogical and artistic expression will be further practiced as well.

Keywords: Dance, Participation, Play, Creativity, Coexistence

Sammanfattning

Denna studie handlar om dansundervisning på fritidshemmet och hur dans kan bidra till ett lustfyllt skapande, lek, delaktighet och barnens utveckling. Syftet med denna uppsats är att utforska hur dans men också andra uttrycksformer kan utvecklas för att främja barns delaktighet i en fritidspedagogisk kontext.

Det empiriska materialet för studien består av intervjuer med sex skol- och fritidspedagoger samt pedagoger som arbetar med dans inom andra områden. Intervjuerna spelades in, transkriberades, analyserades och förankrades i temat för denna undersökning.

Resultatet av den kvalitativa undersökningen antyder att samtliga pedagoger är positiva till arbetet med dans och andra estetiska ämnen på fritidshemmet. Samtidigt uttrycktes önskemål om förändringar i verksamheten för att öka kvaliteten i undervisningen och för att de estetiska lärprocesserna ska kunna äga rum allmänt. Det som vidare uttrycks i intervjuerna är tveksamhet huruvida dessa förändringar kan implementeras. Med hänsyn till informanternas erfarenheter av aktiviteternas planering på fritidshemmet samt deras positiva inställning till undervisning i dans och flera estetiska uttrycksformer, problematiserar jag hur detta arbete kan konkretiseras.

Förhoppningen är att undersökningens resultat ska kunna bidra till en ökad förståelse för pedagoger inom fritidsverksamheten och att de ska kunna reflektera över dansens och kreativitetens vitala möjligheter. Min förhoppning är även att det vidare forskas inom området dans som konst, lek och kreativt och lärande på fritidshemmet samt hur ett sådant pedagogiskt

arbete kan främja barnens utvecklande genom bland annat deras inflytande och delaktighet i undervisningen.

Sökord: Dans, Delaktighet, Lek, kreativitet, Samexistens

Förord

Till Leah Aurora, Felicia, Bibiana och alla andra barnen i världen och till min pappa Jary Teixeira Machado som har lärt mig om godhetens kraft.

Jag vill tacka min familj som tror och stödjer mig, Katty Kayvamanesh, Anders Phil, Gladis Aguirre och Sophia Färlin-Månsson för att ni har på eget sätt stöttat och inspirerat mig under tiden jag skrev denna uppsats.

1. Innehållsförteckning

Abstract	1
Sammanfattning	2
Förord	3
1. Inledning	6
2. Bakgrund.....	7
3. Problemområde	10
3.1. Syfte.....	11
3.2. Frågeställningar	11
4. Tidigare forskning.....	12
4.1. Förtydligande av begreppet undervisning	13
4.2. Undervisning på fritidshemmet	14
4.3. Skolifiering	14
5. Teoretiska utgångspunkter	17
5.1. Samtal i relationer och den sociokulturella teorin	17
5.2. Interaktion, relation, kreativitet och den proximala utvecklingszonen	18
5.3. Teori diskussion.....	21
6. Metod	21
6.1. Materialinsamling.....	22
6.2. Urval av informanter	22
6.3. Form av intervju	23
6.4. Genomförande	23
6.5. Transkribering	24
6.6. Studiens kvalitet.....	24
6.7. Forskningsetik	24
6.8. Deltagarna.....	25

6.9. Analysmetod.....	25
7. Resultat	26
7.1. Betydelsen av dans och andra estetiska ämnen för barnens lärande och utveckling.	26
7.2. Barnens delaktighet och undervisning.....	29
7.3. Fritidspersonalens uppdrag och samarbete.....	30
8. Resultatdiskussion.....	33
9. Slutsats	36
Referenser.....	37
Bilagor.....	39

1. Inledning

Jag har dansat sedan barnaåren och det har varit min röda tråd genom livet. Under min uppväxt fanns inte dans som ämne på skolan och fritidshem fanns överhuvudtaget inte. Jag har dansat där jag funnit chansen vilket har gett mig mycket glädje och varit en viktig del i mitt liv. Så småningom ledde det mig till den konstnärliga och pedagogiska världen. I vuxen ålder har jag undervisat i dans och genom att arbeta med det upptäckte jag gemenskap och styrka som bidrog till utveckling av bättre självkänsla hos mig. Därför känner jag en stark motivation att utveckla ett arbete med dans i fritidsverksamheten där rörelser till musik, fantasi och lek är inte bara ett uttryckssätt utan också lärande och utveckling. Moerman menar att undervisning i dans är att glänta på porten till nya erfarenheter (2021:70). Så kändes det när jag arbetade med barn och ungdomar där jag var lärare och ledare men där barnen och jag vägledde varandra i ett jämbördigt samspel som vi var måna om.

Under en kort period då jag var i Kamerun fick jag besöka och undervisa på en skola i konsten att använda fantasin. Efter undervisningen ville barnen visa sin tacksamhet och dansade för mig. Detta gjorde ett stort intryck på mig och bekräftade ännu en gång att dans är kommunikation, glädje och möjlighet att interagera med andra. I läroplanen står det att elevernas fantasi främjas liksom förmågan att lära tillsammans med andra genom lek, rörelse och skapande [...], eleverna ska ges möjlighet att utveckla kreativitet, nyfikenhet och tilltro till sin egen förmåga... (Skolverket, 2011:22-23).

Enligt Vygotskij (2016) är fantasi en livsviktig funktion som är kopplad till verkligheten och vår tidigare livserfarenhet. Denna process gör människor till framtidsinriktade varelser som kan uppfinna och skapa nytt och därmed förändras och utvecklas (Vygotskij, 2016:13). Denna utveckling kan möjliggöras genom att barnen tränar och bästa formen att göra detta är lek, rörelse och dialog med en lärare som berättar och lyssnar samt i samspel med andra barn.

Min interkulturella syn och förståelse av arbetet med detta förhållningsätt fick nya dimensioner när jag började arbeta med elever med funktionsvariationer där deras annorlunda sätt att uttrycka sig förstärkte min vilja att hitta nya vägar till kommunikation. Att bemöta den Andre, menar Biesta, är att ta ett etiskt ansvar och låta den Andre träda fram i sin annanhet (citerat i Moerman 2021:35).

Min studie handlar om dans men också om situationen på fritidshemmet idag, då det är svårt att planera undervisning på grund av framförallt stora barngrupper, brist på personal och flera andra anledningar som hindrar ett kontinuerligt arbete med målstyrd undervisning. Ännu en

anledning som försvårar detta arbete är pedagogernas tolkning av vad undervisning på fritidshemmet är (Skolinspektion 2018). Därför tycker jag att det är nödvändigt att all fritidspersonal i samverkan med rektorn ska arbeta för att ändra på denna situation.

I min roll som fritidslärare och pedagog måste jag möta den Andre där hen är. Om jag vill vägleda en annan människa måste jag börja just där. För att hjälpa denna människa måste jag även inte bara förstå mer än hen gör, utan först och främst måste jag förstå det hen förstår (Kierkegaard, u.d.). Ett exempel på detta kan vara uppvärmningen. Läraren kan säga till barnen att röra sig till musiken och sedan fråga barnen hur det kändes i kroppen att göra detta. Svarar ett barn: ”Det kändes i andningen”, då säger läraren: ”Ja!” Därifrån arbetar man med att fokusera på andningen. Barnens uppfattning av sina kroppar och anatomi börjar då. Det är att upptäcka sig själv, livet och att komma i dialog med världen (Moerman, 2021:35). Denna tillblivelse i dialog med världen menar Moerman sker i dans genom ett konkret initiativ med prövande rörelser sprungna ur barnets känsla, fantasi och kinestetiska kraft och det är viktigt att detta initiativ tas emot (2021:44).

Min empiriska studie handlar om att kunna undervisa i dans på fritidshemmet där interaktionen möjliggör arbetet med talat språk, kroppsspråk och kommunikation, rekreation och interkulturellt medvetandegörande. Ett forum för upptäckande av den man är, där man kan vara i stunden och med förståelse för det etiska ansvar vi har och att bli den man vill bli tillsammans med andra.

Skolverket understryker i skollagen och läroplaner att de demokratiska värdena, elevernas delaktighet och inflytande ska vara lika centralt som inskaffandet av kunskaper i olika ämnen. Så i vårt uppdrag som pedagoger ska ingå inte bara att lära barnen olika ämnen utan även att förstå och leva i demokrati.

2. Bakgrund

I detta stycke kommer jag att beskriva och berätta om dans på fritidshemmet, vikten av att jobba med denna konstform liksom andra konstnärliga uttrycksformer i arbetet med barnen. Det kommer även handla om pedagogernas arbete kring undervisningen på fritidshemmet.

Rörelse och skapande tycker de flesta barn är roligt då de leker, upptäcker och testar nytt. Detta ligger i barnens natur och är ett praktiskt sätt att uppleva välbefinnande vilket är extra roligt om man gör det tillsammans med andra. Moerman menar att dans i grupp är att interagera med den Andre, den som jag skapar möjlighet för demokrati och som dessutom är

grundad på våra olikheter (2021:13). Det kan även vara att uppleva en konstnärlig uttrycksform och på det sättet uppleva livet och världen. Det har jag själv erfarit och bevittnat hos barnen på skolor och fritidshem där jag arbetat. Barnen ger sig in i leken och vill lära sig hur man behärskar kropp och själ. När jag, på min verksamhetsförlagda utbildning (VFU) prövade på läraryrket och undervisade i dans, var det vanligt att barnen stoppade mig i skolans korridorer efteråt och ville att jag skulle visa en sekvens som blev oklar. När barnen upptäcker dansen som ett nytt sätt att röra på sig, leka och ha roligt tillsammans vill de kunna skapa sina egna koreografier efter det som är närmast deras hjärtan och intressen. Här vill jag lyfta fram fritidslärares engagemang som är viktigt både i det formella och i det informella mötet med eleven.

I arbetet med barn med funktionsvariationer ser jag tydligt den positiva inverkan dans och musik har på eleverna, hur aktiva de blir och även stadigare både fysiskt och mentalt. I dansaktiviteterna förfinar de sin fin- och grovmotorik. Detta skapar en nyfikenhet hos dem vilket i sin tur resulterar i högre grad av samspel med andra. När de kan något och känner att de har självförtroende nog vill de lära sig mer. Detta är en variation i sättet att lära i olika ämnen då eleverna är öppna för att ta in nya kunskaper som till exempel matte, kommunikation, demokrati, m.m. Kunskap erbjuds eleverna och deras nyfikenhet och intresse får dem att ta in denna. Att vilja delta gör att eleven blir aktiv i undervisningen. Detta är ett exempel på hur man kan integrera ett stoff som barnen behöver träna på i dansundervisning och på det sättet arbeta med lärande och utveckling genom dansen.

Maria Montessori (2018) skrev i sin bok *Dr. Montessori's Own Handbook* att lärandet av rörelser är något mycket komplex då det motsvarar koordinationen av rörelserna. Barnet måste stabilisera sin fysiologiska organism, utveckla sina okontrollerade och obehärskade rörelser vilka är karaktäristiska för de små barnen. Det typiska för de minsta barnen är att de rör sig mycket och att de rör vid allt men med tiden utvecklar de balans och förståelse för sin kroppsuppfattning. Barn som visar sig ha en diagnos som försvårar deras balans måste få special hjälp med detta och träning av olika slag kan hjälpa dem att koordinera och harmonisera dessa rörelser (Montessori, 2008:20). Enligt Gardner kan undervisning i dans aktivera det senso-motoriska systemet och med hjälp av detta även inhämtningen av kunskap. Rytmer och takt och det musikaliska gynnar koncentrationen, den kognitiva utvecklingen och minnesträningen (Moerman, 2014:192).

Betydelsen av dansen är omfattande för att dansen är konst, rörelse, uttrycksmedel, samspel, lärande och utvecklande. Själv hävdar jag att dansen har varit och är livsviktigt.

Cecilia Björklund Dahlgren (2018) berättar i en intervju att man kan röra på sig när man spelar fotboll eller åker skidor men det finns en ”hemlighet” med dans och det är att vi skapar någonting, vi berättar någonting och vi använder vår fantasi. Det är viktigare i dag mer än någonsin, menar Dahlgren.¹ Barnen som dansar kan läsa av andra människors sinnesstämningar och utveckla empati. ”Så helst ska man dansa varje dag då skapar vi en bättre värld.”² Om detta säger Moerman att dansen möjliggör interaktionen mellan individen och de andra och leder till samspel vilket kan ses som ett uttryck för skolans demokratiska värden (2021:22).

I läroplanen står att eleven efter genomgången grundskola ska kunna använda och ta del av olika uttrycksformer, däribland dans (Skolverket, 2011:12). Också på fritidshemmet ska eleven ges förutsättning för att skapa i olika estetiska uttrycksformer (Skolverket, 2011:24). Dans nämns även här bland dessa estetiska uttrycksformer.

Trots att dans som ämne inte finns i grundskolan som obligatoriskt ämne väljer en hel del skolor runt om i Sverige att ordna undervisning i dans menar Institutet Dans i skolan (Björklund Dahlgren, 2018). I dessa skolor har ledning prioriterat att det ska finnas dans på schemat i skolan oberoende om eleverna har kunskaper i dans. Barn i skolålder som vill dansa hänvisas annars till privata dansskolor eller kulturskolor.

Men självklart finns det elever som inte tycker att dans är intressant och då finns det andra estetiska ämnen som de kan arbeta med. Vi är olika som individer, har olika intressen och lär oss på olika sätt. Vissa föredrar att jobba i grupp och hittar motivation i ett socialt sammanhang, andra behöver vara själva. Det finns även de som får motivation, lär sig och hittar nya vägar genom dans. Det viktiga är ändå att barnen får tillgång till varierad kunskap och provar sig fram. Det är först då de kan säga vad som tilltalar dem (Moerman, 2014:5).

Därför är det viktigt att skapa forum där vi visar barnen olika uttryckssätt men framförallt att vi lyssnar och reflekterar med dem. Samtal i olika former har en central roll i undervisningen (Skolverket, 2019). Enligt UNICEF ska vuxna försäkra sig om att alla barn erbjuds delaktighet och inflytande. Det är speciellt viktigt för de barn som inte är vana att bli tillfrågade och inkluderade (UNICEF, 1989).

---

¹ Intervju med Cecilia Björklund Dahlgren. www.dansiskolan.se

² Cecilia Björklund Dahlgren citat.

Danskonstnären Isadora Duncan och musikpedagogen Jacques-Dalcroze är förgrundsfigurer i dansens och rytmikens pedagogiska historia. I början av 1900-talet fanns det behov av en förändring i synen på barn och barns behov i skolan, där både Duncan och Dalcroze har bidragit till att förändra denna syn med sina handfasta pedagogiska metoder inom dans och rytmik. Duncan använde improvisation för att arbeta med sina elever vilket flyttade fokus från läraren till barnen då de behövde lyssna på sig själva för att skapa. Dalcrozés lät barnen göra musik genom att använda sina egna kroppar och på det sättet känna på rytm, puls, tempo och takt i sin egen kropp (Styrkke, 2015:26).

Min förhoppning är att jag med djupare teoretiska insikter och kunskaper och större praktiska färdigheter i dans kommer att kunna utveckla det pedagogiska arbetet med dans och estetiska läroprocesser i fritidshemmets verksamhet. Jag vill förankra dessa insikter och kunnandet i fritidsverksamheten, så att jag och många fler kollegor och fritidspedagoger kan undervisa i dans och tillsammans vidareutveckla detta arbete mot en meningsfull och lustfylld sysselsättning med utgångspunkt i barns och elevers egna förmågor, omdömen, behov och intressen.

3. Probleområde

”What’s the problem?” Den fråga menar Bacchi är utgångspunkten för att ”lösa ett problem som redan finns och kontroverser gäller i hur det ska lösas” (Bacchi citerad i Svensson & Ahrne, 2015:181). Att framställa problemet i sitt sammanhang är därför viktigt för att studera och förstå det i sin helhet.

Fritidsverksamheten är den perfekta miljön för socialisation, vila, lek och skapande. Vid dessa tillfällen sker lärande, interaktion och utveckling. Men fritidshemmet idag lider av alltför stora barngrupper, brist på personal och brist på kunskap hos pedagogerna. Dessutom finns det oenighet personalen emellan om hur aktiviteter ska planeras. Denna oenighet förstärks av att rektor inte är insatt i fritidshemmets pedagogiska utvecklingsarbete (Skolinspektion, 2018).

Oklarheter i hur de varierade undervisningsformerna på fritidshem kan uppfattas idag kan leda till splittring som bromsar utveckling. Oenigheten handlar om hur fritidslärare och fritidspedagoger anser att fritidsverksamheten ska struktureras. Risken är att arbetet med eleverna på fritidshemmet inte blir likvärdigt för alla, som det står uttalat i läroplanen och

barnkonventionen då på vissa skolor erbjuds lärandet i dans, drama, musik m.m. medan på andra skolor inte erbjuder några planerade aktiviteter.

Läraren på fritidshemmet ska ansvara för och bedriva undervisning på fritidshemmet och ska göra detta i enlighet med de kunskaper från sin akademiska utbildning, barnkonventionen, läroplanen och i kraft av sin legitimation enligt 13 § i skollagen (Skolverket, 2014:8).

Begreppet personal i fritidshemsverksamheten syftar på all personal som arbetar på fritidshemmet och har sådan utbildning eller erfarenhet att elevernas utveckling och lärande främjas (Skolverket, 2014:8). Tillsammans utgör fritidspersonalen ett team som i dialog med varandra och barnens bästa för ögonen hittar den intersektionella punkten för att därifrån utveckla fritidshemmets uppdrag som är gemensamt för alla. Men oenigheten om hur och vad som ska planeras kvarstår. Några tycker att planerad målstyrd undervisning är att skolifiera fritidshemmet vilket enligt dessa pedagoger är att frånta eleverna den lediga tiden de har rätt till efter skolan. Andra tycker däremot att planerad styrd undervisning inte innebär att fritidsverksamheten skolifieras utan det betyder att kunna erbjuda barnen en meningsfull fritid och höja kvaliteten i arbetet för och med barnen. Mycket av ovanstående kan kopplas till en tolkningsfråga av läroplanens begrepp undervisning. Men även pedagogernas personliga åsikter spelar in.

3.1. Syfte

Syftet med denna uppsats är att undersöka möjligheten att undervisa i dans på fritidshemmet och hur eleven kan vara med och påverka sitt skapande i dans och andra estetiska ämnen. Hur kan fritidsläraren och övriga pedagoger arbeta med det sociala, barnens delaktighet och relationer genom aktiviteter på fritidshemmet? Studien är även inriktad på att analysera och synliggöra hur fritidsläraren upplever att undervisningen på fritidshemmet ter sig idag.

3.2. Frågeställningar

För att få svar på dessa övergripande frågeställningar bryts dessa ner i följande frågor:

- Vad kan undervisning i dans och även andra estetiska uttrycksformer ha för betydelse för barnen och deras utveckling?

- Hur kan barnens delaktighet främjas i och genom undervisningen på fritidshemmet?
- Hur beskriver fritidslärare och fritidspedagoger undervisningen på fritidshemmet då det finns oenighet i denna fråga vilket hindrar dem att utveckla arbetet med fritidshemmets uppdrag?

4. Tidigare forskning

I det här avsnittet kommer jag att ta hjälp av tidigare vetenskaplig forskning och två artiklar som handlar om hur fritidsläraren tänker om undervisning på fritidshemmet. Artiklarna visar oss hur fritidspedagoger tolkar sitt pedagogiska uppdrag. Det är dessa tolkningar och dess konsekvenser jag problematiserar här.

Hur ser kopplingen ut mellan styrdokumentet och praktik, det vill säga, det som står i läroplanen och det som bedrivs på fritidshemmet i verkligheten? Hur tolkar fritidsläraren sitt uppdrag inom estetiska uttrycksformer, lek och de olika aktiviteter som planeras på fritidshemmet? Hur kan det skapas utrymme för utformningen av en pedagogisk målstyrd undervisning på fritidshemmet. Genom de här frågorna bryter jag ner min frågeställning om pedagogernas arbete på fritidshemmet. Anledningen är att hur pedagogerna tolkar deras uppdrag och planerar undervisningen är centrala aspekter som avgör resultatet på utvecklingsarbetet med barnen. En fullgod ämnesundervisning, i till exempel dans förutsätter kontinuitet, planering och utvärdering för att möjliggöra förkovran och utveckling. Enligt Ackesjö & Haglund (2021) kallas en sådan undervisning för ämnesrelaterad undervisning och är förankrad i skolans kursplaner och i fritidshemmets centrala innehåll (Ackesjö & Haglund, 2021).

Planeringen av målstyrd undervisning som utvecklas med kontinuitet blir svårt att genomföra i de flesta fritidsverksamheter idag på grund av brist på personal och i synnerhet behörig personal. Ytterligare faktorer som bromsar en sådan utveckling i fritidshemmets uppdrag är saknad av tydligare ledarskap vilket anses vara en förutsättning för att höja kvaliteten på fritidshemmet enligt Skolinspektionens utredning (2018). Därtill nämns de stora elevgrupperna och att lokaler måste ses över (Skolinspektion, 2018). Dessa brister anges av Skolinspektionen motverka bestämmelserna i skollagen och läroplanen (Skolinspektionen

ibid). Läroplanen är, vid sidan av skollagen, det viktigaste styrdokument för verksamheten i fritidshemmet (Skolverket, Allmänna råd för fritidshem, 2014:10).

4.1.Förtydligande av begreppet undervisning

Undervisning i fritidshemmet används på samma sätt som undervisning i skolan och under samma skollag (SFS 2010:800). Enligt denna lag definieras undervisning som sådana målstyrda processer som under ledning av lärare syftar till utveckling och lärande genom inhämtande och utvecklande av kunskaper och värden. Begreppet undervisning ska ges en vid tolkning när det gäller fritidshemmet, där omsorg, utveckling och lärande bildar en helhet i undervisningen (Skolverket, 2014:8). Undervisningen i fritidshemmet ska även bidra till att eleverna uppnår läroplanens mål för den obligatoriska skolan och erbjuda vila och meningsfull fritid (Skolverket, 2014:13).

I Sverige tillbringar de flesta barnen en stor del av sin tid på fritidshemmet. Där träffar de sina kompisar och andra barn, de leker och lär sig nytt genom aktiviteter som planeras av fritidsläraren och därför är det viktigt att fritidsverksamheten fungerar bra. Lek bland annat är en aktivitet som är viktig för barnen. I leken uttrycker de sig, använder sin fantasi och är sina egna konstnärer och dansare, lagarbetare eller astronaut. Lek är universellt och tillhör alla världens barns barndom.

I tidningen *Läraren* som ges ut av lärarförbundet skriver Djurberg (2021) en artikel där hon använder Ackesjös och Haglunds (2021) studie för att bättre beskriva undervisning på fritidshemmet. Ackesjö och Haglund är docenter i pedagogik respektive i barn och ungdomsvetenskap (Ackesjö & Haglund, 2021). I deras studie berättar fritidslärarna att lek är den absolut vanligaste undervisningsformen på fritidshemmet (Djurberg 2021). Delar av fritidshemmets aktuella uppdrag är relativt nya, bland annat gällande utformning och detta befinner sig i förändring (Djurberg, 2021). Skolverket beskriver hur undervisningen på fritidshemmet ska se ut och planeras. Hur innehållet ska förmedlas måste diskuteras och definieras av huvudmannen, rektorn och personalen i fritidshemsverksamheten (Skolverket, Allmänna råd för fritidshem, 2014:12). Dessutom ska sociala frågor genomsyra verksamheten och ansvaras av alla som arbetar på fritidshemmet. Ackesjö och Haglund (2021) bedriver framgångsrik forskning kring dessa frågor. Deras empiriska arbete fokuserar på reflektioner av fritidslärare, rektorer och människor med andra yrke inom skolvärlden (Ackesjö &

Haglund, 2021). Det finns ytterligare flera forskare som tillsammans med Ackesjö och Haglund arbetar i ett projekt som heter *Ifous*.³ De forskar just nu inom det fritidshemspedagogiska området och har som mål att medvetandegöra och höja kvaliteten och likvärdigheten i fritidshemmets verksamhet och, i linje med den aktuella läroplanen. Detta är både ett aktuellt och hett ämne då många fritidslärare runt i landet är oense om hur de ska tolka sin roll och det nya uppdraget. För att fritidsläraren ska kunna utforska om hur planeringen eller designen av fritidshemmets undervisning ska se ut bör deras uppdrag tolkas, tydliggöras och omdefinieras. Jag är positiv till denna problematisering då man genom att ifrågasätta alternativen i fritidshemmets arbete förtydligar fritidslärarens yrkesidentitet, vilket skapar en precisering och stärker bland annat samverkan med skolan och ledningen.

4.2. Undervisning på fritidshemmet

Hur man ska undervisa på fritidshemmet är ett ämne som orsakar polemik. Enligt Djurberg, skapar undervisningsuppdraget på fritidshemmet polarisering sedan fritidshemmet fick ett eget kapitel i läroplanen (Djurberg, 2021). Detta på grund av att tolkningsutrymme för hur fritidsläraren ska utföra sitt arbete enligt styrdokumentet är stort och går att tolka på olika sätt. Tydlighet i undervisningsuppdraget kan förhoppningsvis leda fritidsverksamheten till att fokusera på barnen och deras välbefinnande, lärande och utveckling. I läroplanen står att undervisningen i fritidshemmet ska utgå från elevernas behov, intressen och initiativ (Skolverket, 2011:22). Samtidigt ska fritidshemmet ha målstyrd undervisning och komplettera skolans uppdrag och det är viktigt att skolan och fritidshemmet tolkar detta med fokus på barnens bästa. Att bädda in värdegrundsrelaterade kunskaper i fritidshemmets undervisning som i fri lek, elevrådsarbete och skapande aktiviteter är ett särdrag som är specifik för fritidshemmet där barnen lär sig i det sociala (Ackesjö & Haglund, 2021).

4.3. Skolifiering

Många fritidslärare uttrycker en oro för en skol-liknande undervisning på fritidshemmet som de kallar för skolifiering vilket de menar äventyrar fritidshemmets kärnvärden (Djurberg, 2021). Nyberg skriver i sin artikel i tidningen *Läraren* (2021) att "*Skolifieringen av fritidshemmet är oroväckande*". Den handlar om att skolans målstyrda och formella undervisningsformer kryper in i fritidsverksamheten (Nyberg, 2021). Han tycker att

---

³ *Ifous* är ett projekt och det betyder innovation, forskning och utveckling i skola och förskola- Detta projekt pågår mellan 2019-2022.

fritidshemmet istället ska erbjuda barnen aktiviteter som är så informella som möjligt och inte målstyrda. Han menar att planerad undervisning gör att fritidshemmet liknar skolan vilket inte lämnar utrymme för det spontana. Djurberg (2021) anser dock att undervisning på fritidshemmet inte har skolifierats och hänvisar till Ackesjöes och Haglunds forskning i sin artikel. Deras studie understryker att det finns stora skillnader i hur fritidslärarna praktiserar sitt yrke. Samtidigt säger forskarna att bland de intervjuade lärarna var det inte aktuellt med en skolliknande undervisning på fritidshemmet (2021). Utgångspunkten för denna diskussion är disharmonin mellan fritidshemmets traditionella socialpedagogiska arbete och det utbildningspolitiska fokus som tillkommit de senaste åren (Djurberg, 2021). Genom inbäddning av olika kunskapsområden kan fritidsläraren skapa en mix av dessa värdesystem och på det sättet utöka sin undervisningsrepertoar (Djurberg, 2021). Ett exempel på detta är den fria leken, dansundervisningen eller sagostunden där pedagogen bäddar in värdegrunden.

Ackesjö och Haglund besvarar frågan om hur den fritidspedagogiska undervisningen kan definieras i resultatet av deras empiriska studie. Studien visar att det mesta som sker på fritidshemmet sker genom lek. Lärarna berättar att de använder en didaktisk medvetenhet i leken som de kallar ”inbäddad undervisning” (Djurberg 2021). Med det menar de att de bäddar in mål som samspel, kommunikation och rörelse i undervisningen (Djurberg 2021). En annan undervisningsvariant är den målstyrda undervisningen där fritidsläraren ska kunna undervisa i ett specifikt ämne. Ackesjö och Haglund menar att de olika sätten att undervisa på fritidshemmet utmanar fritidslärares uppdrag (2021). Det är viktigt att fritidslärarna får tid att planera och på det sättet hittar de en balans mellan målstyrd undervisning och det som fritidspersonalen ska vara lyhörd för.

Men det finns behov av att problematisera möjligheterna till att undervisa på fritidshemmet och vad undervisningen kan vara. Är målstyrd undervisning på fritidshemmet att ”skolifiera” fritidsverksamheten? Enligt Ackesjö och Haglund handlar skolifiering om att efterlikna skolans undervisning och tillägger att de inte har sett det (Djurberg 2021). En tydlighet i läroplanen, rektorns engagemang i dessa frågor och personalens samsyn skulle höja den pedagogiska kvaliteten på arbetet i fritidshemmet. I fritidsverksamheten ska fritidsläraren planera, genomföra och utvärdera undervisningen. Enligt analysen av empirin i Ackesjöes och Haglunds undersökning är lärarens roll central (2021). Forskarna nämner Kroksmark (1997) som säger att elementen intentionalitet, interaktivitet och intersubjektivitet ska ingå i en aktivitet för att den ska betraktas som undervisning. Med intentionalitet menas att det finns ett syfte med kunskapsutvecklingen och att det handlar om tydligt lärande, att undervisningen är

planerad, riktad och målbestämd med ett på förhand bestämt innehåll. Interaktivitet betyder att undervisningen är handlingsorienterad och intersubjektivitet betyder att undervisningen sker i dialog mellan människor och skapas i samspelet (Ackesjö & Haglund, 2021).

Att främja dessa tre aspekter i undervisningsmomenten på fritidshemmet och göra det utifrån barnens intresse och nyfikenhet, möjliggör lärande och utveckling. Då barnens intressen ska vara utgångspunkten för planeringen av undervisningen är en inventering av det som tilltalar barnen en förutsättning för att lyckas med vårt uppdrag (Skolverket, 2014:12). För att introducera ett ämne behöver läraren planera en målstyrd undervisning som sker kontinuerligt för att sedan kunna anpassa denna form av undervisning i andra undervisningsvarianter, som i dans på rastens verksamhet på gården eller ute i naturen eller i form av brainbreaks på skoltiden. Eleven som har suttit länge kan behöva röra på sig och därför kan en kort stund lek användas då och då under skoltiden. Detta använde jag under min verksamhetsförlagda utbildning då eleverna ville lära sig Jerusalema (en danskoreografi) och body percussion. Jag upplevde en allmän positiv respons hos eleverna och god samverkan med läraren. Det är roligt och rörelse skapar bättre förutsättningar för inläring och motverkar trötthet. Jag såg att barnen hade även något att se fram emot när de gick ner till rasten. De ville fortsätta leka med sekvenserna de hade fått lära sig under "brainbreaksen" men då ville de göra det med sina kompisar ute på gården vilket främjar självständighet och kamratskap.

I Skolinspektionens forskning och rapport om undervisning på fritidshemmet står det att undervisningen i fritidshemmet bör behandla fyra kunskapsområden, språk och kommunikation; natur och samhälle; lekar, fysiska aktiviteter och utevistelse samt skapande och estetiska kunskapsformerna (Skolinspektion, 2018). Dessa fyra kunskapsområden finns i kapitel fyra i läroplanen och är betydelsefulla i dagens fritidshem. Därför bör vi bli ense om, inte om utan *hur* dessa ska implementeras och introduceras för eleverna.

Fritidshemmet är en potentiell plats för möten där fritidsläraren och eleverna gemensamt utforskar olika kunskapsmöjligheter (Ackesjö & Haglund, 2021). Det som gör fritidshemmet unikt är att eleverna och deras intressen ska vara vägledande (Haglund & Ackesjö 2021 s. 31). På det sättet är det viktigt att "elevernas perspektiv på verksamhetens utformning betonas och att elevernas aktiva medverkan och intressen blir en naturlig del av de didaktiska utgångspunkterna" (Ackesjö & Haglund, 2021).

5. Teoretiska utgångspunkter

I detta stycke tar jag hjälp av Vygotskijs (Strandberg, 2018); (Vygotskij, 2016) sociokulturella teori för att belysa undervisning i stort och hur denna kan relateras till den pedagogiska verksamheten på fritidshemmet. Även arbetet med barnens deltagande i och genom dans som uttrycksform belyses här. Jag tar även hjälp av Biesta (2021) för att beskriva vikten av dialogen mellan läraren och barnen med fokus på barnens socialisation och möte med sig själva och andra.

En teori utgår alltid från ett visst perspektiv och lyfter fram vissa aspekter av det som studeras medans andra aspekter hålls i bakgrunden (Ahrne & Svensson, 2015:209). Det perspektivet jag fokuserar på här är det arbetet med barnens lärande och utveckling som går förlorade när vi som ansvarar för detta inte kommer överens om hur vi ska utföra vårt uppdrag. Här försöker jag lyfta det som främjar barnens lärande och utveckling i dansundervisningen men som kan användas i det pedagogiska arbetet i andra aktiviteter, genom andra estetiska former och kunskapsområden som till exempel att bara leka.

5.1. Samtal i relationer och den sociokulturella teorin

Enligt Vygotskij (2018) sker de inre processerna och mentala utvecklingen i kulturella möten. I det sociala sammanhanget skapas den kognitiva strukturen och tankeprocesserna. Med stöd av hjälpmedel, språk och skapande aktiviteter i rätt miljö och tillsammans med andra sker lärande och utveckling (Strandberg, 2018:10). I mitt sökande efter en teori som påpekar vikten av medvetenhet om interkulturalitet och mänskliga rättigheter hittade jag hjälp i Biestas teori (2021) för att betona vad den styrka samtalet mellan lärare och elev utgör för att förstå och respektera våra olikheter. Barnen ska utvecklas till självständiga medborgare som är medvetna om ansvaret för samhället vi alla ska bära tillsammans.

I dessa två teorier hittade jag fyra viktiga begrepp som jag beskriver här. De är interaktion, fantasi, kreativitet och den proximala utvecklingszonen som Vygotskij och Biesta behandlar på ett enastående och lysande sätt.

5.2. Interaktion, kreativitet och fantasi

Barnen har i vanliga fall inneboende kraft och naturlig energi att röra sig framåt och att förkovra sig i och genom olika kunskaper och färdigheter. Vygotskij (2018) menade att dessa kunskaper och färdigheter skaffar barnen i specifika situationer och i samspel med andra (Strandberg, 2018:11). I interaktionen utvecklas barnen till självständiga människor och i denna process är det viktigt att de lär sig betydelsen av sina handlingar och attityder.

Att dansa tillsammans är en form av interaktion. I en danslektion kan den praktiska kroppsliga rörelsen och det teoretiska kombineras där fritidslärare och barn leker och samtalar medan de skapar. Dialogen i dansen kan liknas vid ett samtal utan ord som fördjupar elevernas sökande i det de kan förmedla med sina kroppar. Även samtalet med ord i form av muntlig dialog är viktig i undervisningen. Lärare och elev tränar denna interaktion genom att läraren talar men låter elevens åsikter ta plats. Biesta menar att om läraren är mån om elevens frihet, om läraren månar om eleven som subjekt och inte som objekt ska hen tygla viljan att kontrollera (Biesta, 2021:50). Samtidigt bör läraren inte tillåta elevens egocentrism komma till uttryck i den pedagogiska omsorgen utan hen ska hjälpa dem att i samspel med andra förstå och respektera människors olikheter (Biesta, 2021:56). Biesta betonar vikten av att inse vad ens egen intention, handling och ansvar –individuellt och kollektivt– innebär. Vi kan inte helt enkelt handla efter vad vi vill och önskar utan att ta hänsyn till vår omgivning eller världen i stort (Biesta, 2021:57).

Det moderna samhället försöker lära oss att tänka i dikotomier som vi och dem. Vi måste hitta vägar till förändring av detta och skapa tillfällen att utveckla förmågan att möta den Andre och vara inkluderande. Fritidshemmet är den perfekta arenan för detta och speciellt när barnen jobbar tillsammans i skapande processer. I människans yttre aktiviteter skapar hon material för inre processer (Strandberg, 2018:10).

I en aktivitet som dans kan lärare och barn finna utrymme för socialt samspel och interkulturell kommunikation. Begreppet interkulturalitet började användas av Unesco och Europarådet på 70- och 90-talet då behovet av ett utbildningssystem med internationell förståelse för människors olikheter och de mänskliga rättigheterna lyste med sin frånvaro (Skolverket, 2018:2).

Jahanmahan (2012) menar att interkulturalitet och den inkluderande pedagogiken är en ideologi om att alla barn, oavsett etnicitet, klass, kön, sexuell läggning och eventuella funktionsvariationer ska delta i klassens gemenskap och utveckla förståelse för varandras olikheter (Jahanmahan, 2012:118).

Ett begrepp som är centralt i Vygotskij (2016) teori om barnens lärande är kreativitet. Denna är människans förmåga att skapa någonting nytt, menar Vygotskij (2016), om det är något som är skapat i den yttre världen eller en konstruktion av en tanke som finns i människans inre (Vygotskij, 2016:11). I dansen kan dessa upplevelser sammanflätas i elevernas arbete med sig själva och i samspel med varandra.

Cecilia Björklund Dahlgren, professor i danspedagogik berättar⁴ att barn kan utveckla empati och det gör att de kan läsa av andra människors sinnesstämningar när de dansar och att på det sättet skapar de en bättre värld. Hon menar dessutom att dans är ett internationellt språk och en väg för integration. På samma sätt är det viktigt att utveckla kreativiteten hos barnen. Vygotskij menar att en viktig fråga inom barnpsykologi och pedagogik är barnets skapande och förmågan att lösa problem. Utveckling av detta skapande och det kreativa arbetet är av stor betydelse för barnets allmänna utveckling och mognad och det yttrar sig redan i en mycket tidig ålder (Vygotskij, 2016:15). Fritidsverksamheten är den perfekta arenan för barnen att dansa och arbeta med sin kreativitet och fantasi, prova flera estetiska ämnen liksom leka och interagera med andra.

Fantasi är förmågan att föreställa sig något som inte finns och därefter med hjälp av detta skapa något nytt. Barnet som leker med en käpp och föreställer sig att det rider på en häst är ett exempel på den mest autentiska och äkta kreativitet, skrev Vygotskij. Han hävdade att alla människor har fantasi och att denna förmåga är lika viktig för de vetenskapliga upptäckterna som för skapandet av konst (Vygotskij, 2016:7).

Förutom fantasi och utveckling av empati inbjuder dansen till lärande. I dialogen lyssnar eleven på den Andre men också på sin egen röst och på så sätt finner dem det de vill skapa, dansa, leka och berätta. I samspelet samlar de idéer och influenser som kommer till dem genom andra barn eller vuxna. Man kan säga att barnen lär sig genom kontakten med andra. Vygotskij säger att människa har inte bara förmåga att skapa något hon kan även omskapa det. Detta sker skärkilt i kreativt deltagande i aktiviteter där barn och lärare och barn och barn

---

⁴ Cecilia Björklund Dahlgren, professor i danspedagogik på Institutet dans i skolan (2018).

interagerar med varandra. I dessa aktiviteter lär barnen det de ännu inte kan. Detta kallar Vygotskij utvecklingszoner eller proximalutvecklingszon (Strandberg, 2018:12).

Rytmikens grundare Dalcroze (2014) hävdade på samma sätt att barnen lär sig musiken genom att känna denna med hela kroppen i det praktiska arbetet där de upptäcker nytt men även skapar eget. Han tyckte att skolundervisningen skulle förbereda barnen för samhället och att man skulle lära sig genom att prova sig fram och praktisera detta. Dalcroze uppmanade sina studenter även att hitta sina egna arbetssätt och utvecklas genom att ta intryck från andra konstformer (Wedin, 2014:21). Flexibilitet i att ta emot det nya, det man inte visste förut måste tränas. Vygotskij skrev att hjärnan inte bara är ett organ som bevarar och reproducerar våra tidigare erfarenheter, den har även förmågan att vara kreativ och skapa nya situationer och nya erfarenheter ur sina tidigare upplevelser (Vygotskij, 2016:13). Vygotskij menade även att människans kreativa aktivitet gör henne till en flexibel varelse, vilket inom psykologin kallas för föreställning eller fantasi men detta måste praktiseras och utvecklas (Vygotskij, 2016:13).

Fantasi och den kreativa aktiviteten menar Vygotskij utvecklas långsamt och stegvist och ger sig till känna i varje period av barndomen i sin egen typiska form av skapande och att detta uppträder när barnet upplever ny erfarenhet (Vygotskij, 2016:17). Det är essentiellt att eleverna övar i att ta plats och ge plats och att de lär sig att uttrycka sig och förstå värdet i det. Rättigheter och skyldigheter går hand i hand i form av respekt och omsorg.

Ubuntu är en sydafrikansk filosofi som återspeglar individens roll inom gruppen. Ubuntu betyder: *”Jag är för att du är och Jag är vad jag är på grund av vad vi alla är”* (Wedin, 2014:213). Med detta menas att om man ”är överallt” finns det inte plats för någon annan (Wedin, 2014:213-214). I Ubuntu finner man medvetenheten om hur människor och världen runt omkring henne är kopplade till varandra.

När jag för ett år sedan gjorde min praktik på en skola designade jag en undervisning som jag kallade för Att dansa värdegrunden. Barnen dansade och spelade trummor enligt ubuntu och på ett självklart sätt dansade de värdegrunden då det fanns en enda regel de skulle följa: Att ge och ta plats med respekt och omsorg för den andre. Barnen gick i årkurs ett och jag fascinerades av hur naturligt det var för dem att förflytta sig från trummorna till dansgolvet i total harmoni. Det handlade om tjugofem elever vilka jag hade träffat för första gången och ändå dansade vi oavbrutet i cirka trettio minuter. Det var roligt och barnen tränade i att ta hänsyn till varandra.

5.3. Teoridiskussion

För att arbetet med barnens lärande och utveckling genom dans och andra estetiska ämnen eller kunskapsområden ska kunna äga rum måste det finnas samarbete i fritidshemmets kollegium där även rektorn deltar aktivt i det pedagogiska utvecklingsarbetet. I avsnittet problemområde behandlar jag bl.a. den oenighet som försvårar arbetet med fritidshemmets uppdrag då pedagogerna tycker olika om hur deras arbete ska utföras. Grunden till denna kontrovers ligger enligt min uppfattning, i att vissa pedagoger vill fokusera på den mer traditionella socialpedagogiska delen av arbetet i fritidsverksamheten vilket har varit centralt på fritidshemmet tidigare som till exempel att låta det spontana ta plats. Det nya utbildningspolitiska tänk och begreppet undervisning som är nytt i fritidshemmet gör att det traditionella sättet att planera aktiviteter och strukturera fritidshemmet måste förändras. Här vill jag åter igen nämna människans tendens att tänka i dikotomier som svart eller vit. Jag anser att båda sätten är viktiga och kompletterar varandra och jag anser även att förändringen i fritidsuppdraget är en naturlig del i vårt arbete. Gör vi bara det som vi alltid har gjort utvecklas vi inte. Det sociokulturella och relationella arbetet kan göras i lek och informella samspel och genom den planerade målstyrda undervisningen med en behörig pedagog och i en mindre grupp. Eller i en planerad undervisning med inbäddat lärande som till exempel värdegrund, som Ackesjö och Haglund hävdar (2021).

I enlighet med Vygotskijs (2017) teori har begreppen interaktion, kreativitet och den proximala utvecklingszonen en direkt koppling till barnens lärande och utveckling. Även samtalet, tankesätt och attityder som beskrivs såväl av Biesta (2021) är viktigt att ta hänsyn till i arbetet med barnen då de spenderar en stor del av sin barndom på skolan och fritidshemmet. Undervisningen på fritidshemmet kan därför bidra med barnens lärande och utveckling genom detta pedagogiska arbete på ett roligt sätt och efter barnens intresse. Fritidslärare och fritidspedagoger kan planera målstyrd undervisning med intentionen att bädda in i dansundervisningen det de anser blir viktigt för barnen utan att det liknar en skollektion. Det beror på hur fritidsläraren och pedagogerna planerar och vad de gör undervisningen till.

6. Metod

Jag valde en kvalitativ metod med intervjuer av lärare då kontakten med personer med varierade yrkeskategorier inom skol- och konstvärlden kan bidra till en helhetssyn på arbetet med barnen och förståelsen av fritidshemsuppdraget.

6.1. Materialinsamling

Insamlingen av material för denna studie har gjorts i form av intervjuer. Det kallas även insamling av data och betyder att jag samlar in det som förmedlas av informanterna (Svensson & Ahrne, 2015:19). Jag organiserade och sorterade materialet informanternas svars likheter och skillnader och yrkeskategorier. Sedan bearbetade jag detta efter kunskaper i informanternas utsagor som kunde svara på mina forskningsfrågor.

6.2. Urval av informanter

Att jag skulle skriva om möjligheterna att undervisa i dans, samspel och kommunikation på fritidshemmet har länge varit klart för mig. När jag sedan läste delkursen Den vetenskapliga blicken under förra terminen bestämde jag mig för att skriva en empirisk uppsats inom detta ämne. Jag valde mina informanter bland lärare på grundsärskola, grundskola, fritidspedagoger, danslärare och rytmiklärare. Den första jag intervjuade var en rytmiklärare som varit min lärare i rytmik på Södertörns högskolan. Rytmik har påverkat mig och mitt arbete med dans och även öppnat mina ögon för ett nytt sätt att arbeta med dans och musik. Den andra respondenten, dansläraren, kom jag i kontakt med via Instagram. Jag följde hennes arbete med dans som hon integrerat med högläsning av sagor som jag tycker är roligt och intressant. Dessa två pedagoger undervisar i dans och rytmik ute på skolor utan att vara anställda där. De kommer till skolorna på projektuppdrag. Sedan har jag intervjuat två förskollärare som har arbetat på en skola med estetiska uttrycksformer i lärandet länge. De samarbetar med fritidshemmet och kan tillföra en förståelse av fritidsverksamheten utifrån sina perspektiv. Fritidspedagogerna uppmärksammade mig i sin tur på flera möjligheter att arbeta pedagogiskt med estetik på fritidshemmet vilket kunde bidra med flera aspekter och dimensioner. Min ambition i ett bredare samhällsperspektiv var även att höra hur dessa yrkesverksamma personer upplever sina professioner och sitt samhällsuppdrag och hur detta stämmer med läroplanen och Barnkonventionen. Ahrne & Eriksson-Zetterquist anger att genom att fråga människor vad de gör och hur de upplever ett visst fenomen, kan forskare och

studenter få nödvändiga och kreativa idéer till sitt arbete (Eriksson-Zetterquist citerad i Svensson & Ahrne, 2015:34). Totalt har sex lärare och pedagoger intervjuats.

6.3. Form av intervju

Jag använder semi-strukturerade intervjuer som metod. Det betyder att det finns en tydlig struktur med färdigt formulerade frågor och med en sista fråga som avrundar intervjun och ger informanten utrymme att nämna något som hen tycker är relevant att ta upp just då eller som utvecklar en diskussion med ytterligare frågor. Min ambition var att skapa utrymme för det informella samtalet och stimulera till en levande och spontan dialog. Ahrne & Svensson menar att det är oviktigt om man väljer en lös-, semi- eller ostrukturerad form för intervjuerna; skillnaden mellan de olika intervjuerna är att en icke strikt intervju kan ge en bredare bild med fler nyanser och dimensioner, medan ett inslag med fasta frågor gör det lättare att jämföra informanternas svar (Svensson & Ahrne, 2015:37-38).

6.4. Genomförande

Jag valde att intervjua personer som jobbar med estetiska ämnen och pedagogik samt personer som har erfarenhet att samarbeta med varierade yrkeskategorier där lyhördhet och fokus på det gemensamma uppdraget är den intersektionella punkten i arbetet. Efter att jag hade kontaktat informanterna och hört att de ville ställa upp för en intervju lät jag de bestämma tid och plats vi skulle träffas detta för att de skulle känna sig så bekväma som möjligt (Svensson & Ahrne, 2015:42-43). Innan jag började intervjun förklarade jag för samtliga informanter att det var frivilligt att svara på frågorna. Jag frågade dessutom om de godkände att jag spelade in intervjun. Intervjufrågorna bearbetades och testades noga genom att jag och en kollega testade dem på varandra. Det blev en del ändringar tills de kändes rätt och relevanta för studiens syfte vilket var att barnen ska få undervisning i dans, träna i att vara delaktiga i inbäddningen av lärande och utveckling i undervisningen samt hur fritidspersonal ska göra planering av detta möjligt.

6.5. Transkribering

Medan jag gjorde transkriberingen av tredje intervjun märkte jag att jag kunde ta del av mina informanternas utsagor bättre när jag lyssnade på inspelningen än när jag läste det de hade sagt. Känslor, engagemang och idéer, praktiska kunskaper som informanterna uttryckte inspirerade mig genom att jag lyssnade på intervjuerna flera gånger. Jag valde därför att arbeta med ljudinspelningarna i stället för att använda det transkriberade materialet. I reduceringsarbetet använde jag mindmaps och listor på väsentliga tankespår i informanternas utsagor. Ständigt hade jag de inspelade intervjuerna som pratade på under bearbetningsprocessen. På det sättet kunde jag verifiera om jag hade förstått mina informanter rätt samtidigt som jag kunde ha dem nära intill mig medan studien skrevs fram.

6.6. Studiens kvalitet

Patel & Davidson hävdar att vad det gäller validiteten i studiens resultat är det viktigt att använda rätt verktyg när man ska mäta en viss företeelse i den kvantitativa forskningen medan i den kvalitativa ser man på forskningsprocessens helhet (Patel & Davidson, 2019:133). Validiteten i min studie handlar mycket om att ställa rätt frågor och att informanterna fick bakgrundsinformation om dessa. Den empiriska forskningen underlättar detta i samtalet under intervjuens gång då man kan fråga varandra om något som inte är säkert att vi förstår.

6.7. Forskningsetik

Informanterna och deras arbetsplatser har anonymiserats för att skydda dem från att kunna kännas igen och för att studiens resultat inte ska påverka dem på något sätt (Rienecker, 2017:248). Syftet är att värna om deltagarnas integritet som beskrivs i fyra principer och berör individskyddskravet; informations-, samtyckes-, konfidentialitets- samt nyttjandeskravet (Vetenskapsrådet, 2017). Jag har informerat deltagarna i denna studie om vad studien har för syfte och innehåll samt att samtyckeskravet gäller vilket betyder att det är frivilligt för dem att delta i intervjun och att de får avbryta intervjun om och när de vill. Innan intervjuerna frågade

jag muntligt om det gick bra att spela in deras utsagor. I enlighet med nyttjandekravet kommer inspelningen av informanternas utsagor inte att användas i ett annat sammanhang och att det jag spelar in och antecknar är konfidentiellt och försvaras på ett säkert ställe.

6.8. Deltagarna

Informanterna betecknas med bokstäver enligt följande mönster: Inf A, B, C, D, E och F. Jag presenterar nedan vad var och en har för profession då det har betydelse för deras perspektiv på fritidshemsverksamheten.

Inf A – förskolelärare, arbetar på en antroposofisk grundsärskola

Inf B – förskolelärare, arbetar på en antroposofisk grundsärskola

Inf C – fritidssamordnare

Inf D – fritidspedagog på en grundskola

Inf E – rytmiklärare, arbetar på flera skolor och på en högskola

Inf F – Danslärare. Hen kommer till skolor och undervisar barn samt handleder pedagoger. Hen är skapare av en metod som integrerar dans och läsning av sagor där barnen dansar det de hör medan en vuxen läser en saga.

6.9. Analysmetod

Under sorteringen av materialet och genom att lyssna på det flera gånger började jag identifiera något gemensamt mellan mitt problemområde och teori och mina informanternas utsagor. Denna metod heter kvalitativ innehållsanalys vilket jag tyckte passade bra för min studie (Svensson & Ahrne, 2015:8-9). Man genomför ett systematiskt analysarbete där man så småningom hittar faktorer som upprepas i berättelserna. Det kan vara det gemensamma eller skillnader (Svensson & Ahrne, 2015:224-225).

Redovisningen av det resultatet man kommit fram till i empiriarbetet är av stor betydelse för rapporteringen av forskningsresultatet (Svensson & Ahrne, 2015:245). Informanternas svar, studiens problemområde och syfte samt frågeställningarna har gemensamt en koppling till vissa centrala begrepp som är tema till denna uppsats.

Tema: Dansundervisning på fritidshemmet, barnens delaktighet i undervisning och brister som hindrar utvecklingsarbetet på fritidshemmet.

Kodning: Arbete med dans och estetiska ämnen är viktiga, barnens förståelse och delaktighet, brist på behörig fritidspersonal, brist på personal i övrigt, arbetet på fritidshemmet och rektors frånvaro i fritidshemmets utvecklingsarbete.

7. Resultat

I detta avsnitt redovisar och analysera jag resultatet av mitt empiriska arbete. Jag delar detta in i tre underrubriker och presenterar informanternas tankar och erfarenheter samt teorier och tidigare forskning. Dessa är Vygotskijs (2016); (2018) och Biestas (2021) teorier och Ackesjös & Haglunds (2021) forskning samt Skolinspektion (2018). Teman handlar om dansens betydelse för barnens lärande och utveckling, barnens delaktighet i undervisning och fritidspersonalens uppdrag och samarbete.

7.1. Betydelsen av dans och andra estetiska ämnen för barnens lärande och utveckling

Informanterna beprövade erfarenheter och kunskaper var många vilka jag fick ta del av i våra intervjuer. Med sina svar belyste de mig om hur viktigt det är att arbeta med barnens kreativitet, fantasi-förmåga och socialisation i en lärorik och lekfull miljö. De uttryckte glädje när jag pratade om tanken att arbeta aktivt med dans och skapande på fritidshemmet.

Inf A: berättade att ”dans och musik är högtid för mina elever. Man märker att de utvecklas när de arbetar med estetiska ämnen och samspekar med varandra. Dans och musik är favoriten”.

För Vygotskij (2018) är social kompetens grunden i barnens utveckling. De lär sig i samspel med andra (Strandberg, 2018:47). Tillgång till rätt miljö där barnen kan dansa, till musik och

en lärare som skapar utrymme för interaktion är betydelsefullt för denna utveckling. Barnen får chansen att vara delaktiga genom att läraren undervisar men också frågar om barnens idéer och att dessa blir lyssnade på (Strandberg, 2018:25).

Inf E: ”På fritids kan man arbeta med rytmik och dans och på det sättet arbetar barnen med hela kroppen, skapande och fantasi. Man kan dessutom dansa och integrera dans med ett ämne. Barnen dansar och lär sig till exempel matematik”.

Enligt Vygotskij är kreativitet och fantasi unika mänskliga metoder som kan utvecklas i takt med nya erfarenheter (Strandberg, 2018:99-100).

Inf F arbetar med en metod där hon lär ut det estetiska uttrycket dans i en pedagogisk kontext integrerat med andra kunskapsområden. Hon tycker att dans och kunskap om dans ska finnas på skolan och fritidshemmet och att barnen ska börja undervisas i dans tidigt.

Inf F: ”Genom dans kan barnen arbeta med sin fantasi-förmåga och egna rörelsemönster och slå ihop dans med inläring av språk på ett roligt sätt. De använder konstarter för att lära sig något annat”.

Kreativitet finns i varje aktivitet där en människa fantiserar, förändrar och skapar nytt. Enligt Vygotskij (2018) är fantasi grunden till dessa aktiviteter. Detta finns inom alla kulturer och möjliggör det konstnärliga, det vetenskapliga och tekniska skapandet (Strandberg, 2018:100-101).

Inf F: ”Jag tycker att det är bra att barnen möter dans på fritidshemmet, ser dans, arbetar med sina kroppar, känslor och intellekt genom dans. Att dansa medvetandegör barnens kroppsuppfattning och de kan lära sig och upptäcka så mycket annat än bara dans”.

För Vygotskij (2018) har intellektuella, emotionella, sociala och existentiella förmågor sina rötter i sociala relationer. Enligt hans socio-kulturell-praxis teori är i samspelet med andra att lärandet sker därefter utvecklingen (Strandberg, 2018:48).

Inf E: ”Jag är utbildad till rytmiklärare och arbetar med rytmik på olika sätt. Jag jobbar med rytm och improvisation med kropp som medel. Man kan spela musik, dansa och ämnes integrera det. Om barnen ska gå i takt kan de som kan minst gå i en enklare takt tills de kan gå vidare från en fyrtakt till en mer avancerad takt. Det är viktigt att alla får känna att de är med, att de kan. Jobba med kontraster. Starkt och svagt. Högt och

lågt. På det sättet får barnen känna med hela kroppen vad det innebär. Gör först och förklara sen”.

Det är i människors faktiska och praktiska aktiviteter som psykologiska och fysiska processer har sin grund och det leder till lärande (Strandberg, 2018:11). När barnen arbetar tillsammans kan de spegla och härma tills de själva har lärt sig. I dessa aktiviteter lär barnen det de ännu inte kan. Detta kallar Vygotskij utvecklingszoner eller proximalutvecklingszon (Strandberg, 2018:12).

Inf F: ”Jag är danslärare och idéskapare av min egen metod. Jag använder dans som ett estetiskt uttryck och integrerar det med ett pedagogiskt ämne för att lära ut. Vi har inte en stark danskultur i Sverige så när man pratar om dans kan det finnas förutfattade meningar om vad dans kan vara. Därför tycker jag att dans och kunskap om dans ska finnas på skolan och att barnen ska börja i en tidig ålder. Min metod går ut på att läraren använder dans och språk integrerat i en undervisning. Detta för att stimulera dem att vilja arbeta med språk men också för att de ska dansa. Barnen kan arbeta med sina idéer och egna rörelsemönster och slå ihop dans med inläring av språk på ett roligt sätt. Att använda konstarter för att lära sig något annat. Det finns en hel del forskning om att när man rör sig memorerar man bättre. Jag arbetar med svenska språket men också engelska och svenska som andra språk. Barnen kan gestikulera, titta, härma samtidigt som de arbetar med hörförståelsen. På fritids är det fritt val att vara med på en undervisning men beroende på hur en fritidsverksamhet fungerar kan fritidsläraren ordna ett projekt där alla får prova att dansa. Det kanske kan finnas en obligatorisk prova-på-dans på skoltid så de som aldrig provat att dansa får chansen. Eller att man kombinerar dans med något annat kan vara ett steg. En uppstyrd dansundervisning är inte samma sak som disco eller friskis och svettis. Det är viktigt att man tydliggör skillnaden mellan dessa. Jag tror på vad jag gör och tycker att dans är viktig. Vi lärare kan arbeta tillsammans och lära oss av varandra. Är man öppen för att lära sig kan man arbeta med dans fast man inte har så mycket kunskap om det för barnen skapar mycket själva. Det är en börja.”

Undervisningen i skapande processer och det kreativa arbetet är av stor betydelse för barnets allmänna utveckling och mognad och det yttrar sig redan i en mycket tidig ålder (Vygotskij, 2016:15). I det sociala sammanhanget skapas den kognitiva strukturen och tankeprocesserna.

För Vygotskij sker lärandet med stöd av hjälpmedel, språk och skapande aktiviteter i rätt miljö och tillsammans med andra (Strandberg, 2018:10).

7.2. Barnens delaktighet i undervisningen

Inf A: ”Vi jobbar kontinuerligt med Barnkonvention och barnens delaktighet och vårt arbete på skolan utgår ifrån detta men det kan vara svårt att genomföra det på samma sätt på fritids då det inte finns behöriga fritidslärare och fritidspedagogerna är för få”.

Inf A uttrycker sin tanke över skillnaden på arbete som görs på skolan och i fritidshemmet. I interaktionen är det viktigt att barnen utvecklas till självständiga människor och att de är medvetna om betydelsen av sina handlingar och attityder. Det är i undervisningen barnen börjar praktisera sitt inflytande och delaktighet.

Inf B: ”Vi pratar om delaktighet men om vi tänker på en fritidsverksamhet där det jobbar fyra fritidslärare och det går åttio elever är det sällan personalen kan vara delaktiga i det som barnen gör. Det hinns byggas strukturer som leder till bra men också dåliga saker som personalen inte ser förrän efteråt”.

Biesta belyser vikten av att inse vad ens egen intention, handling och ansvar –individuellt och kollektivt– innebär. Vi kan inte helt enkelt handla efter vad vi vill och önskar utan att ta hänsyn till vår omgivning eller världen i stort (Biesta, 2021:57) Därför är det viktigt med en uppstyrd planerad undervisning där barnen får öva sitt inflytande och delaktighet men även medvetenheten om vad det innebär.

Inf D: ”Jag brinner för arbetet med barns delaktighet och inflytande. Vi arbetar med elevernas inflytande i verksamheten genom att låta de äldre elever undervisa de yngre. De minsta lyssnar och de äldre känner att de kan påverka.”

Inf D berättar hur de arbetar med barnkonventionen på hans fritidshem. Hen menar att barnen lär sig vad som står i barnkonventionen, att de ska ta plats och vara delaktiga vilket stärker deras självförtroende och att de lär sig i samspelet med varandra samt att de lär sig genom handling. Vygotskijs teori om utvecklingszonerna uppmärksammar vad som man kan och inte kan och om vad som man är ännu inte är. Han uppmärksammar att utveckling kan

organiseras; genom aktiviteter, interaktioner och delaktighet. Varje gång ett barn lär sig något innebär det ett utvecklingskliv för detta barn (Strandberg, 2018:168).

Inf E: ”Jag har erfarenhet av att arbeta didaktiskt med barn och ser värden i att arbeta med elevernas behov och intresse som utgångspunkt. Det är då de vill delta”.

I aktiviteter där barnen arbetar med det som är meningsfullt för dem och de känner sig involverade i de uppgifterna som pågår, är de som de vill delta i och lära sig. Vygotskij menar att delaktighet föregår vetande. Han menar att fastän barnen ännu inte kan, känner de sig absorberade och en del av gruppen och i början lånar de kunskaper från en vuxen eller äldre barn men att de lär sig genom att delta i aktiviteten (Strandberg, 2018:67).

Inf F: ”Jag är ledare men det är barnen som skapar utifrån deras egna intressen”.

Lärare och elev tränar denna interaktion genom att läraren talar men låter elevens åsikter ta plats. Biesta menar att om läraren är mån om elevens frihet samt arbetar eleven som subjekt och inte som objekt ska hen tygla en vilja att kontrollera (Biesta, 2021:50). Det är genom övningen av att kunna ta plats men också ge plats för någon annans idéer och behov som barnen lär sig betydelse av frihet och ansvar.

7.3. Fritidspersonalens uppdrag och samarbete

Inf A: ”På skolan har lärarna de ämnen vi har planerat och måste se till att vi kommer i mål med dem, men det skulle vara bra att ha en lektion på skolan där eleverna får ta det lugnare och i stället planera en undervisning på fritids som inom dans och integrerad med de ämnen vi arbetar med på skoltiden. Här måste det finnas samverka fritids och skolan emellan. Kanske välja något ämne man har jobbat på skoltiden och kan jobba vidare med, som språk och socialisation. Utan så mycket krav då eleverna är på fritids men att man ändå jobbar med deras lärande och utveckling”.

Samverkan mellan skolan och fritidshemmet är en förutsättning för att fritidshemmets uppdrag ska möjliggöras och bli framgångsrikt. Och vice versa. I ett gott samarbete och samverkan ligger framgången i bådars verksamheter. Ett otydligt ledarskap eller frånvaro av detta bromsar en sådan utveckling i fritidshemmets uppdrag, vilket bekräftas i Skolinspektionens utredning (2018) då huvudmannen och rektor inte är insatta i

fritidshemmets utvecklingsarbete på samma sätt som på skolans. Detta påverkar arbetet i fritidsverksamheten negativt. En förutsättning för fritidshemmets och skolans god samverkan är att fritidshemmet värdesätts.

Inf A: ”Tyvärr arbetar inte lika många pedagoger på fritids som på skolan som man önskar sig och på grund av detta får inte barnen stödet de behöver för att kunna delta i målstyrd undervisning. Men det skulle göra skillnad om de kunde få kontinuerlig undervisning som till exempel i dans och lek med språk, bokstäver och ramsor. I en grundsärskola behöver eleverna extra stöd för att delta i en sådan undervisning och dessutom är det ont om behöriga fritidslärare som jobbar nära eleverna. Fritidspersonalen gör sitt bästa men är inte utbildad och det är fritidsamordnaren som ansvarar för alla fritidsgrupper på vår skola. Hen sitter på ett kontor och samordnar aktiviteterna därifrån”.

En fullgod ämnesundervisning, i till exempel dans förutsätter kontinuitet, planering och utvärdering för att möjliggöra förkovran och utveckling. Enligt Ackesjö & Haglund (2021) är en målstyrd undervisning förankrad i skolans kursplaner och i fritidshemmets centrala innehåll (Ackesjö & Haglund, 2021). Men genomförandet av en sådan undervisning framstår som orimligt i många fritidsverksamheter idag på grund av brist på personal och i synnerhet behörig personal.

Inf B: ”Jag gillar när det finns en röd tråd och jag vill att eleverna förstår sammanhanget. För att de ska förstå sammanhanget måste läraren förstå det först så vi måste ha ett tydligt syfte och mål. Är jag ämneslärare som jobbar med ”året runt temat” till exempel och du är fritidslärare och undervisar i skapande lärprocesser inom dans kan vi samarbeta och du kan ”dansa hösten” med barnen. Men det krävs en samplanering kring detta”.

Inf B berättar här om hur hen tänker att det skulle vara möjligt om skolan och fritidshemmet samarbetade för att skapa ett forum för dans.

Informanternas erfarenhet av att arbeta med estetiska ämne visade sig när de berättade i detaljer hur de kan genomföra undervisningen med hjälp av struktur, planering och samarbete.

Inf B. ”Vad det gäller den fria leken på fritids känner jag att fritidspersonalen måste vara med och stötta i leken, och detta kräver engagemang från dem. Man kan inte bara

stå och titta på. Jag tycker det kan vara klokt att planera någon slags aktivitet fast det finns personalbrist och svårighet att genomföra målstyrd undervisning. Det som är oroande är att om vi är alldeles för få vuxna skapar eleverna sina egna lagar och regler. Även om det är brist på personal ska det planeras enklare aktiviteter men att de finns. Det beror också på hur attraktiva och förankrade aktiviteterna är. Gillar barnen dem så kommer de att närvara”.

Fritidsverksamheten är den perfekta miljön för socialisation, vila, lek och skapande. Vid dessa tillfällen sker lärande, interaktion och utveckling. Men fritidshemmet idag lider av allt för stora barngrupper, brist på personal och brist på formell kunskap hos pedagogerna. Dessutom finns det oenighet personalen emellan om hur och om aktiviteter ska planeras. Denna oenighet förstärks av att rektorn inte är insatt i fritidshemmets pedagogiska utvecklingsarbete (Skolinspektion, 2018).

Viss personal tycker att arbetet i fritidsverksamheten ska ske ”spontan” och andra tycker att det är viktigt att planera aktiviteterna. Även om barnen är ute i det fria och leker ska det även då finnas personal som stöttar, är engagerade och lyhörda för vad barnen vill göra men också för faran att ett barn blir mobbad eller känner sig utanför.

Inf E: ”Jag tycker att läraren och barnen ska jobba med kontinuitet och tillit till en process och känna att de kan påverka. Både som lärare och som elev. Det är en konst att vara pedagog. Man måste rama in och ta bort ramar och tillåta att det blir lite kaos och hitta balansen återigen. Ge en instruktion och låt barnen skapa därefter”.

Det kan finnas oenighet i fritidshemmet som hindrar fritidslärarna att arbeta målstyrt, då en planerad målstyrd undervisning ses av viss fritidspersonal som skol-liknande undervisning. Det kallas ”att skolifiera fritidshemmet” vilket enligt dessa pedagoger är att frånta eleverna den lediga tiden de har rätt till efter skolan. Andra tycker däremot att planerad styrd undervisning inte innebär att fritidsverksamheten skolifieras utan att det betyder att kunna erbjuda barnen en meningsfull fritid och höja kvaliteten i arbetet för och med barnen (Ackesjö & Haglund, 2021). Mycket kan kopplas till en tolkningsfråga av läroplanens begrepp undervisning. Men även pedagogernas personliga åsikter spelar in.

Inf F: ”Samarbetet med ledningen kan se olika ut. På vissa skolor är de positiva till dans och på andra inte. Oavsett om det handlar om arbetet med dans eller ett annat kunskapsområde är min rekommendation att prata med rektorn om det arbete du

önskar utveckla på skolan och fritidshemmet. Kommer beslutet uppifrån kommer du att kunna genomföra detta vilket gör att du inte känner att du motarbetas eller är ensam i en ö någonstans”.

Inf F beskriver det som händer i en utvecklingsprocess. Samarbete mellan parter är grunden till att ett arbete på fritidshemmet och skolan blir möjligt. Inte alla är på samma nivå av förståelse men i samarbetet mellan fritidspersonalen och rektorn kan fritidsuppdraget möjliggöras. Rektorn har som ledare huvudansvar för detta arbete. Vygotskijs teori om utvecklingszonerna gäller också vuxna. Vad vi kan och ännu inte kan förändras och görs i samarbete och med tillit för varandra. Utvecklingen i personalens arbete kan organiseras; genom aktiviteter, interaktioner och delaktighet (Strandberg, 2018:168).

8. Resultatdiskussion

Glädjen var uppenbar när jag pratade med informanterna om dans på fritidshemmet. Inf B berättade om hur hen tänker för att skapa ett forum för dans. Inf D skulle vilja starta en dansgrupp på fritidshemmet om hen fick möjlighet. Inf E berättar att man kan dansa och ämnes-integrera det, till exempel med matematik. På fritids kan man arbeta med rytmik och dans och på det sättet få barnen att arbeta med hela kroppen och samtidigt lära sig matematik. Baserat på informanternas utsagor förstår jag att det finns en vilja och också förståelse för att arbeta med dans som estetiskt ämne och att detta är betydelsefullt och främjar interaktionen och lärande på olika sätt

Ett tema som informanterna hade gemensamt var inbäddning, intention och situations styrd. De har ett tydligt mål, de planerar och bäddar in kunskap i aktiviteterna. Deras utgångspunkt är ändå barnens behov och intresse (Ackesjö & Haglund, 2021).

Inf F lär ut det estetiska uttrycket dans i en pedagogisk kontext där hen integrerar det med läsning av sagor. Hen tycker att dans och kunskap om dans ska finnas på skolan och att barnen ska börja dansa tidigt, då blir denna konstart något naturligt för dem. Barnen kan arbeta med sina idéer och egna rörelsemönster samt slå ihop dans med inläring av språk på

ett roligt sätt. Använda konstarter för att lära sig något annat men också för att det kan vara roligt.

”En uppstyrd dansundervisning är inte samma sak som disco. Det är viktigt att man tydliggör skillnaden mellan dans som konst och disco som är roligt men inte kräver kontinuitet, skapande och inläring. Jag tycker att det är bra att barnen möter dans på fritidshemmet, ser dans, arbetar med sina kroppar och känslor genom dans. Att dansa medvetandegör barnens kroppsuppfattning och att de kan lära sig och upptäcka så mycket annat än bara dans”.

Det är svårt att avgöra hur mycket av det informanterna sade och teorierna och forskning jag har använt i min studie stämmer med varandra. Men jag upplever att det informanterna belyste är att lärande och utveckling sker, när läraren skapar konstnärliga miljöer för att arbeta med estetik och utifrån barnens intresse. Barnen lär sig i samspel med varandra. Detta beskrev Vygotskij (2018) i den proximala utvecklingszonen.

Institutet Dans i skolan (Dans i skolan, u.d.) är en stiftelse som vill sprida kompetens inom dansen i Sverige. De menar att Dans i skolan skapar delaktighet i konstnärliga processer, utvecklar kreativitet, motivation för lärande och framtidstro. Enligt Institutet Dans i skolan ökar intresset för dans i Sverige och många kommuner har introducerat dansundervisning på schemat. Bojner Horwitz (2018) ordförande för Institutet i Dans i skolan och forskare vid kungliga Musikhögskolan och Karolinska institutet säger att dansen når vårt medvetande på ett djupare plan än vad orden förmår och kan bidra till ökad empati och livskvalitet. Den kan också påverka inläring och minska smärta (Horwitz, 2018).

I mina informanters svar finns det en klar uppfattning om att skolan och fritidshemmet har olika uppdrag och att de ska komplettera varandra. Jag upplevde även att de känner frustration över att den konstanta personalbristen och att det inte finns tid för kommunikation, reflektion och samarbete. Enligt informanterna ska undervisning på fritidshemmet planeras men inte på något sätt efterlikna skolans undervisning. Inf A menar att fritidshemmet ska erbjuda planerade aktiviteter där barnen har roligt men i ett anpassat tempo då de är trötta på eftermiddagarna. Här uttrycker hon sin förståelse för barns trötthet efter långa dagar på skolan och fritidshemmet men hen vill samtidigt att det ska finnas planering av undervisning och struktur. I Skolinspektionens utredning som gjorts 2018 anses hindret att höja kvaliteten i fritidshemmet vara rektorns bortprioritering av fritidsverksamheten samt brist på behöriga fritidslärare och fritidspedagoger överhuvudtaget (Skolinspektioner 2018). Inf B menar att det finns alldeles för få vuxna på fritidshemmet som gör att eleverna kan skapa sina egna lagar och regler i den fria leken som kan orsaka negativa konsekvenser för andra.

Även barns delaktighet och inflytande är beroende av kunskap och engagemang från fritidslärare och fritidspedagoger. I läroplanen står att undervisningen i fritidshemmet ska utgå från elevernas behov, intressen och initiativ (Skolverket, 2011:22). Inf C planerar klassråd där barn och elever kan vara med och ge förslag på fritidsaktiviteter samt att de pratar om vad Barnkonventionen är och betyder. Enligt UNICEF ska vuxna försäkra sig om att alla barn erbjuds delaktighet och inflytande. Det är speciellt viktigt för de barn som inte är vana att bli tillfrågade och inkluderade (UNICEF, 2021:31). Om delaktighet säger informant F att läraren vägleder och inspirerar men det är barnen som skapar utifrån sina egna idéer och tankar. På det sättet kan vi forma undervisningen tillsammans, därför ska läraren vara flexibel över hur lektionen kommer att se ut. Biesta menar att om läraren är mån om elevens frihet samt mån om eleven som subjekt ska hen undvika att kontrollera eleven (2021:50).

Alla barn har rätt att vara delaktiga i sin utbildning i en tillgänglig lärandemiljö. Det handlar om att ha förutsättningar till inflytande och att bli lyssnad på (Skolmyndigheten, 2018). Barnkonventionen poängterar denna artikel nummer 12 (UNICEF, 1989) samtidigt framhäver läroplanen att eleverna ska utveckla sin förmåga att ta ansvar (Skolverket, 2011:61). En inblick i vad delaktighet och ansvar innebär, är en förutsättning för att eleverna ska öva sin förmåga att delta och utveckla demokratisk kompetens (Skolverket, 2019:17). Barnen ska ha inflytande i vardagen och i en strukturerad situation som till exempel genom elevråd och klassråd. ”Barn som bjuds in till delaktighet i vardagen kan också på ett mer självklart sätt ta plats i större, mer formella sammanhang” (Skolverket, 2013:63).

De mänskliga rättigheterna formuleras i sammanlagt 30 artiklar som tillsammans uttrycker de grundläggande fri-och rättigheterna. Denna gemensamma och universella förklaring har frihet och fred i världen som mål (FN-förbundet, 2021). Baserad på detta ska skolan främja utvecklingen av demokratiska värderingar vilka ska vara förankrade i denna förklaring (Skolverket, 2011:5).

Då jag själv i många år har haft en ambition att undervisa i estetiska ämnen och specifikt i dans på fritidshemmet och erfarit konstanta hinder att genomföra sådana idéer är det lätt att känna igen problematiken i informanternas berättelser. Inf F som samarbetar med flera skolor och har erfarenhet av detta, menar att kontakten med rektorn är det första som ska prioriteras annars är man ensam med sin idé. Rektorn är den pedagogiska ledaren och chefen för lärarna och övrig personal i skolan (Skolverket, 2011:16). Ser hen inte värdet i din idé kommer det att bli svårt att genomföra.

9. Slutsats

Syftet med denna studie var att undersöka möjlighet att genomföra dansundervisning på fritidshemmet, att reflektera över betydelsen av estetiska ämnen för barnens lärande och utveckling och hur barn kan vara delaktig och utforma en undervisning tillsammans med läraren. Och med ett interkulturellt synsätt som grund. För att utveckla detta arbete måste det ske förändringar i fritidshemmets organisation vilket informanterna har manifesterat tydligt i sina utsagor.

Jag valde att använda intervju som metod för att jag ville arbeta och reflektera över min undersökning i dialog med personer som arbetar med barn och har erfarenhet av lärande och utveckling hos barnen. Det har varit givande att möta alla informanter som har yttrat en vilja att forma fritidshemmet och samarbeta med fritidsverksamheten. Fritidshemmet är en verksamhet med mycket potential och jag vill våga säga att undervisningen på fritidshemmet med sin inbäddad form och integrerad undervisning i olika kunskapsområden kan underlätta inläring för alla barn men i synnerhet för dem som behöver alternativa sätt att lära sig och samspela med andra barn. Jag tror på att arbete med rörelse, kreativitet, fantasi och interaktion leder till utveckling, välbefinnande, integration, mindre stress samt mer nöje.

Frågor om samband mellan rektorns pedagogiska ledarskap och de nationella målen som ska uppnås måste tydliggöras och förankras med fritidshemmets uppdrag. De estetiska ämnena i sin rätt som konstform och integrerad med ett annat ämne i en pedagogisk kontext kan vara vägen för många barn i behov av stöd att uppnå de kunskaper som de annars inte hinner med i skolan och på ett lekfullt sätt. Jag tänker att det kan vara intressant med flera studier inom detta då det kan vara till hjälp i arbetet att utveckla det pedagogiska arbetet med och för barn.

Referenser

- Ackesjö, H., & Haglund, B. (2021). *Fritidspedagogisk undervisning: En fråga om intentionalitet, situations styrning och inbäddning*. Utbildning och lärande.
- Biesta. (2021). *Konst som undervisning. Konstundervisning "efter" Joseph Beuys*. Stockholm: Akeater.
- Djurberg, S. (2021). Lärare i fritidshem undervisar genom lek. *Läraren*.
- Förbundet, F. (2021). Hämtat från www.fn.se
- Jahanmahan. (2012). Interkulturell pedagogik, inkluderande pedagogik - forum för motstånd?
- Kierkegaard, S. (u.d.). *Till eftertanke*. Hämtat från segate.sune.se: <http://segate.sune.se>
- Moerman, P. (2014). Dansa och lär: hur dans gör lärande effektivt och lustfyllt . i A. Burman, *Konst och lärande: essäer om estetiska lärprocesser* (ss. 183-216). Huddinge: Södertörn högskola.
- Moerman, P. (2014). *Dansen och pedagogiken*. Södertörn högskolan.
- Moerman, P. (2021). *Dans som undervisning: dans, pedagogik, estik, etik - teori och metod*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Montessori, M. (2008). *Dr. Montessori's own handbook*. wilder publications, LLC.
- Nyberg, A. (2021). Skollifiering av fritidshemmet är oroväckande. *Läraren*.
- Patel , R., & Davidson, B. (2019). *Forskningsmetodikens grunder, att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur.
- Rienecker, L., & Stray Jörgensen, P. (2017). *Att skriva en bra uppsats*. Liber.
- Skolinspektion. (2018). *Undervisning i fritidshemmet inom områdena språk och kommunikation samt natur och samhälle*. Stockholm: Skolinspektion.
- Skolverket. (2011). *Läroplanen för grundskolan*. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket. (2013). *Förskolans och skolans värdegrund - förhållningssätt, verktyg och metoder*. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket. (2014). *Allmänna råd för fritidshem*. Skolverket: Skolverket.

- Skolverket. (2018). *Interkulturalitet i undervisning och skolutveckling*. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket. (2019). *Delaktighet och inflytande i undervisningen*. Stockholm: Skolverket.
- Strandberg. (2018). *Vygotskij i pratiken - Bland plugghästar och fusklappar*. Lund: Studentlitteratur.
- Styrkke. (u.d.). *Kunskapande i dans . Om estetiskt lärande och kommunikation*. Liber AB.
- Svensson, & Ahrne. (2015). *Handbok i kvalitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur.
- UNICEF (1989). Barnkonventionen.
- UNICEF (2021). *Handbok för barns delaktighet och inflytande*.
- Vetenskapsrådet. (2017). *God forskningssed*.
- Vygotskij, L. (2016). *Fantasi och kreativitet i barndomen [övers. Lindsten Öberg]*. Daidalos.
- Wedin. (2014). *Spela med hela kroppen, Rytmik och motorik i undervisningen*. Gehrmans Musik Förlag.

Bilagor

Bilaga 1 - Intervju med grundskollärare, fritidslärare och en fritidssamordnaren.

Hej!

Jag läser grundlärarutbildnings programmet med interkulturell profil och med inriktning mot fritidshem, 180 hp på Södertörn högskolan.

Min utbildning går mot sitt slut och det är det dags för mig att skriva mitt examensarbete. Jag kommer att skriva om dans för individen och i relationen med andra samt hur möjligt det är att göra detta på fritidshemmet. Mitt arbete kommer att vara baserat på intervjuer på grundskolor, grundskolor och fritidshem samt lärare som jobbar med dans på annat sätt.

Mitt examensarbete handlar om dans, lärande och utveckling samt fritidshemmets möjlighet att utföra och arbeta med detta.

Det skulle vara kul om du kan och vill delta i en intervju.

Intervjun är semi-strukturerad och detta innebär att det finns frågor och struktur men att det får avvika från det och du får ta upp någonting relevant som skapar reflektion och diskussion för studien.

Intervjun raderas och inga obehöriga kommer att komma åt. Samtliga som deltar i denna studie är anonyma.

Jag godkänner att Andréa Lang intervjuar mig och ställer frågor som är relevanta för hennes studie.

Namn:

Berätta för mig hur du ser på målstyrda aktiviteter på fritids. Hur planeras dem?

Finns det lika många personal på fritids som på skoltid?

Hur upplever du samarbete med övriga personalen på fritids och skoltid?

Hur arbetar ni med det centrala innehållet kring de estetiska ämnena?

Arbetet med skapande processer innebär att en fritidslärare med kunskap inom ämnet får tid och rum med elever. Är detta genomförbart på din skola?

Hur medvetandegör ni det som styrdokumentet säger om fritidsverksamheten?

Hur ser du det på dans och rytmik som estetiskt ämne? Har ni det på er skola?

Samverkan med ledningen är ytterst viktigt för att fritidsverksamheten ska fungera. Berätta hur du/ni samarbetar med din/er ledare så ni är införstådda på situationen på fritids.

Hur arbetar din skola med barnens delaktighet och enligt Barnkonventionen?

Hur skulle genomförandet av planerade aktiviteter med dans och rytmik och med elevernas delaktighet kunna se ut om du fick bestämma? Här tänker jag på tid för planering, personal som är borta p.g.a. sjukskrivning/antal personal, samarbete och samverkan och lokal.

Jag vill tacka hjärtligt för att du tar dig tid! Du och det jobbet du gör är viktiga!

Jag som skriver denna examensarbete heter Andréa Lang.

Handledare: Paul Moerman

Mobil: xxx xxxxxx

Hälsning,

Andréa Lang

Mobil: xxx xxxxxx

E-mail: xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

Bilaga 2- Intervju med en danslärare och en rytmiklärare

Hej!

Jag läser grundlärarutbildnings programmet med interkulturell profil och med inriktning mot fritidshem, 180 hp på Södertörn högskolan.

Min utbildning går mot sitt slut och det är det dags för mig att skriva mitt examensarbete. Jag kommer att skriva om dans för individen och i relationen med andra samt hur möjligt det är att göra detta på fritidshemmet. Mitt arbete kommer att vara baserat på intervjuer på grundskolor, grundsärskolor och fritidshem samt lärare som jobbar med dans på annat sätt.

Mitt examensarbete handlar om dans, lärande och utveckling samt fritidshemmets möjlighet att utföra och arbeta med detta.

Det skulle vara kul om du kan och vill delta i en intervju.

Intervjun är semi-strukturerad och detta innebär att det finns frågor och struktur men att det får avvika från det och du får ta upp någonting relevant som skapar reflektion och diskussion för studien.

Intervjun raderas och inga obehöriga kommer att komma åt. Samtliga som deltar i denna studie är anonyma.

Jag godkänner att Andréa Lang intervjuar mig och ställer frågor som är relevanta för hennes studie.

Namn:

Frågor till danslärare och rytmiklärare:

Kan du berätta lite om rytmik/dans? Berätta lite om bakgrunden och vad det betyder för dig?

Hur använder du dig av dansen/rörelser för att lära ut?

Vilka andra ämnen kan du få in i ditt arbete med rytmik?

Vilka teorier/forskning skulle du koppla ditt arbete till?

På vilket sätt kan du anpassa rytmiken/dansen i arbete med elever med funktionsvariationer?

Hur kan du hjälpa en elev möta sig själv/komma i balans genom ditt arbete med rytmik? Kan du ge ett konkret exempel?

På vilka sätt kan man använda sig av rytmik/dans på fritidshemmet?

För att eleverna ska ha rörelser på fritids skulle det behövas samverka med ledningen. Hur skulle det kunna se ut? Hur tänker du kring fysiologi och psykologi när du ska planera övningar till olika elever?

